

TÜRKİYE'DE ÖZEL GÜVENLİĞİN GELİŞİMİ VE BUGÜNÜ

Evren HASPOLAT*

Giriş: Neoliberalizm ve Güvenliğin Özelleşmesi Olgusu

Kapitalizmin neoliberal yeniden yapılanma döneminde, dünya pek çok yeni olgu ile karşılaştı. Geride bıraktığımız 30 yıllık zaman diliminde, kapitalizm bir önceki dönemin üretim biçimi olan fordizmden postfordizme geçerken, üretim biçimindeki değişime bağlı olarak devlet, toplum ve kültür de köklü değişimlere ve yeniliklere sahne oldu. Fordizmde; fabrikada, tam zamanlı ve sendikalı olarak çalışan uzmanlaşmış personel ile kapsamlı bir üretim planlaması çerçevesinde standart ve stoklu kitlesel üretim yapılmaktaydı. Söz konusu üretim koşulları içerisinde devlet iktidarının meşruluğu, "artan ölçüde, fordizmin yararlarını herkese yayabilme ve kitlesel ölçekte, ama insanca ve şefkatli bir biçimde, yeterli sağlık bakımı, konut ve eğitim hizmeti sağlayabilme kapasitesine bağlı olmaya başlamıştı" (Harvey, 1997: 162). İşte söz konusu bu ortam, İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünyasına Batı'da refah devletini, Üçüncü Dünya'da ise sosyal devleti armağan etti. Ancak sanayi temelli bir ulusal kalkınmacılığın damgasını vurduğu 1945-73 arasındaki 30 yıllık kapitalizmin altın çağı, 1973 yılından itibaren aşırı biriken sermayeye bağlı olarak yaşanan kâr hadlerindeki düşüş ile birlikte sona erdi.

Yatırım alanlarının tıkanması ile birlikte biriken sermayenin değer yitirmesine bağlı olarak ortaya çıkan kriz, sermayenin yeni yatırım alanları olarak devletin hakim olduğu sektörlerle göz dikmesine yol açtı. Bu nedenle yeni dönemin hakim söylemi olan neoliberalizm, her türlü devlet müdahalesine radikal bir biçimde karşı çıkış olarak sahnedeki yerini almıştır. 1973'ten itibaren giderek yaygınlaşan finansallaşma, serbest piyasa ve özelleştirmeler ile ilerleyen neoliberal birikim stratejisini Harvey "el koyarak birikim", Bauman'ın ise "yeni mülksüzleştirilme: bu kez devletinki" biçiminde ifade eder (Harvey, 2004; Bauman, 1999). Harvey'e göre "neoliberal akımın amentüsü özelleştirme ve piyasa liberalizasyonu ol-

* AÜ SBF Siyaset Bilimi Doktora Öğrencisi

duğu için, 'ortak mülkiyet nesnelere çevrenmesi' devlet politikalarının başlıca amacıydı. Devletin elindeki varlıklar ya da ortak mülkiyete konu değerler piyasaya sürüldü, böylece aşırı birikmiş sermaye bu varlıklara yatırım yapabilecek, bunları yenileyebilecek ve bunlar üzerinden spekülasyon etkinliklerinde bulunabilecekti. Yeni kârlı alanlar açılmıştı ve en azından bir süreliğine aşırı birikim sorunu çözülmüş gözüküyordu. Bir kez harekete geçtikten sonra bu akım, hem yurtdışında hem de yurtdışında özelleştirme yapılabilecek başka alanlar aramaya başladı" (Harvey, 2004: 131).

Neoliberal dönemde gerçekleştirilen el koyarak birikim; fikri mülkiyet haklarının aşırı korunmasından spekülasyon saldırılara, daha önce kamu hizmeti gören kurumların özelleştirilmesinden (Pektim, Tüpraş vb) kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine (su, telefon, elektrik vb), ortak mülkiyet haklarının özele geçmesine (sağlık ve emeklilik güvenceleri vb) kadar geniş bir yelpazeye yayılarak uygulamaya konulmuştur. Bu bağlamda devletin küçültülmesi ve sözde asli görevlerine dönmesi için yürütülen kampanya ile, devlet 'sosyal' yönleri ile yatırım alanından uzaklaştırılmış, ardından sıra devletin 'asli görevi' olarak bilinen alanlara gelmiştir. Neocleous, güvenlik alanının özelleştirilmesini neoliberalizm ile birlikte değerlendirir ve sermaye birikiminin sağlandığı en yeni alanlardan biri olarak tespit eder (Neocleous, 2006).

Güvenliğin özelleştirilmesi olgusunun gerek iç güvenlik gerekse dış güvenlik bağlamında tüm dünyada yaygınlık kazanması 1990 sonrasına denk düşmekle birlikte, güvenliğin özelleştirilmesi daha çok iç güvenlik alanında ve kamu güvenliğine paralel olarak yeni alanların 'güvenliğe' açılması ile ilerlemektedir. Bu anlamda Shearing ve Stenning'in tespiti ufuk açıcudur. Yazarlara göre özel güvenliğin temininde önemli bir faktör, "savaş sonrası dönemde alışveriş merkezleri, havaalanları, eğlence parkları ve üniversite kampüsleri gibi kitlesel özel mülkiyetin çoğalmasıdır. Bu büyük ölçekli eğlence, endüstriyel ve ticari kompleksler kamusal yaşamdan daha çok özel alana doğru yön değiştirdiler. Sadece bunların yarı kamusal statü ve kullanımları değil, bu alanların güvenliği de kamusal kullanımın kısıtlanması ve kâr maksimizasyonu amacıyla özel güvenlik şirketleri tarafından sağlanır oldu" (Shearing-Stenning, 1981: 228, 240). Bu bağlamda iç güvenlik alanında güvenlik hizmeti veren şirketler son 20 yıllık süreçte en çok yatırım yapılan alanlardan birisi oldu. 2007 verileri ile Almanya'da 250.000 polise karşılık 173.000 özel güvenlik görevlisi bulunurken, sektörün yıllık cirosu 4.5 milyar €; İngiltere'de 141.398 polise karşılık 250.000 özel güvenlik görevlisi bulunurken, sektörün yıllık cirosu 3 milyar £'dir (COESS, 2008). ABD tek başına iç güvenliğe 100 milyar dolar harcıyor ve bu rakamın 2015'te 180 milyar doları bulacağı

tahmin ediliyor (Neocleous, 2008: 151). Küresel güvenlik piyasası 1990'lı yıllarda 55,6 milyar dolar iken, bu rakam 2000 yılında 100 milyar dolara ulaşmıştır. 2010 yılında ise 200 milyar dolar civarında olacağı düşünülmektedir (Neocleous, 2008: 149).

Bu çalışma, yukarıda kısaca genel çerçevesi verilmeye çalışılan neoliberal küreselleşmenin yansımalarından biri olan özel güvenlik olgusunun Türkiye'deki gelişimini, tarihsel süreç içerisinde yasal boyutta kat ettiği seyir bağlamında inceleyecektir. Söz konusu inceleme, özel güvenliğin Türkiye'de hangi aşamalardan geçerek bugünkü durumuna geldiğini, özel güvenlik şirketlerinin ya da görevlilerinin haklarının ve sorumluluklarının neler olduğunu ve özel güvenliğin iç güvenlik bağlamında nereye oturduğunu, özel güvenlik alanındaki söz konusu ve olası sorunların neler olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma son olarak sayısal veriler üzerinden özel güvenliğin Türkiye'de bugün aldığı boyutların değerlendirilmesi ile tamamlanacaktır.

Türkiye'de Özel Güvenliğin 'Milattan Öncesi'

Özel güvenliğin Türkiye'deki varlığını 1970'li yıllara kadar geriye götürmek mümkündür. 70'li yılların çatışmalı politik ortamında sermayenin karşılaştığı soygun, işyeri işgali, grev ya da çatışma gibi kimi güvenlik riskleri, sermaye açısından var olanın ötesinde bir yöntemle güvenliğin tesisini 'zorunlu' kılmıştır. Çünkü devletin askeri ve polisi aracılığı ile sağlanan ve herkese 'eşit' olarak sunulması zorunlu olan kamusal güvenliğin, mekâna bağlı (kurumun kendi bünyesinde var olan) ve yalnızca o mekân için söz konusu olamaması nedeniyle karşılaşılan sorunlar (zaman kaybı ve bu sürede uğranan zararlar), o gün için pratik bir tepki olarak polislerden kurulan 'Banka Ekipleri' ve jandarma erleri aracılığı ile aşmaya çalışılmıştır. İdeolojik amaçlarla gerçekleştirilen banka soygunları karşısında devlet bankaların güvenliğini bir taraftan jandarma erleri aracılığı ile sağlamaya çalışırken bir taraftan da bankalar tarafından polis birimlerine çok sayıda araba hibe edilmiş ve o arabalar sadece bankaların güvenliğini sağlamakla mükellef olan polis ekiplerine verilmiştir (Yardımcı, 2009: 229). Bankalar düzeyinde el yordamı ile oluşturulan bu 'özel koruma' uygulaması kişisel düzeyde de aynı yöntemle sağlanmaya çalışılmıştır. Söz konusu dönemde kişisel koruma talep eden kişiler; emekli subay, astsubay ya da emniyet görevlilerini farklı konumlarda işe alma ve böylece bu kişiler eliyle kendi güvenliklerini sağlama yoluna gitmişlerdir. "Emekli oldukları kurumlar itibariyle silah taşıma hakkına sahip olan bu görevliler, gerektiğinde silahlarıyla müdahale etmiş, ancak yasa önünde bu durum, kendilerini veya korumakla görevli oldukları kişiyi meşru müdafaa olarak

kabul edilmiştir” (Yardımcı, 2009: 229). Böylece anılan girişimler ile yasal düzeyde bir uygulamaya gidilmeden mekâna ya da kişiye bağlı güvenlik birimlerinin uygulama düzeyindeki temelleri atılmıştır.

70’lerde temelleri atılan söz konusu uygulama 1981 yılında çıkarılan yasa ile yasal zemine kavuşturulurken, kanun kapsamına giren özel ya da kamusal kurum ve kuruluşlarda kurum bünyesine bağlı güvenlik teşkilatları oluşturulmaya başlamıştır. Böylece kurum bünyesinde oluşturulan teşkilatlar aracılığı ile asıl görevi kurumun güvenliğini sağlamak olan kalıcı personel istihdam edilmeye başlanmış, bu teşkilatlar aracılığı ile kurumlar polis ve ordunun sağladığı güvenliğe ek olarak kendi teşkilatları eliyle de güvenliklerini temin eder konuma gelmişlerdir.

Özel Güvenliğin Miladı: Kurum Bünyesindeki Özel Güvenlik Teşkilatları

24.07.1981 tarihili Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun ile özel güvenlik olgusu, Türkiye iç güvenliği bağlamındaki yerini yasal olarak almaya başlamıştır.

2495 sayılı Yasa her şeyden önce kurumların kendi bünyelerinde oluşturulacak olan özel güvenlik teşkilatlarını düzenler (md: 3, md: 8) ve bu teşkilatların sorumluluk alanlarını yalnızca o kurumun faaliyet alanı ile sınırlandırır (md: 11). Kanun “millî ekonomiye veya devletin savaş gücüne önemli ölçüde katkısı bulunan, kısmen veya tamamen yıkılmaları, hasara uğratılmaları veya geçici bir zaman için dahi olsa çalışmadan alıko-nulmaları, ülke güvenliği, ülke ekonomisi veya toplum hayatı bakımından olumsuz neticeler yaratacak, kamuya veya özel kişilere ait kurum ve kuruluşların sabotaj, yangın, hırsızlık, soygun, yağma, yıkma, burada bulunanların zorla işten alıkoyma, sağlıklarını ve vücut bütünlüklerini tehdit ve tehlikelere karşı korunması ve güvenliklerinin sağlanması, yurt dışına giriş çıkış yapılan yerlerde giriş ve çıkışa yarayan belgelerin kontrolü ile giriş çıkış işlemlerinin yapılması, aranan ve giriş çıkışı yasaklananların resmî güvenlik görevlilerine tesliminin sağlanması” (md: 1) amacı ile “bu özellikleri taşıyan ve millî eğitim ve öğretim ve ekonomi ile devletin savaş gücüne önemli ölçüde katkısı bulunan baraj, enerji santralleri, rafineri, enerji nakil hatları, akaryakıt nakil, depolama, yükleme tesisleri ve benzeri yerlerle, sivil trafiğe açık devlet eliyle işletilen hava meydanları ve limanlar, tarihi eserler, ören yerleri, sitler, açık ve kapalı müzeler, sanayî ve ticarî ve turistik tesisler” ile “İstanbul ve diğer şehirlerdeki kapalı çarşı ve buna benzer ticarî, turistik tesislerde” bu Kanun hükümleri çerçevesinde özel güvenlik teşkilâtı kurulabileceğini belirtir (md: 2).

Kanun; sayılan söz konusu yerlerde hangi tür güvenlik önlemlerinin alınacağı,¹ bir güvenlik teşkilatı kurulmasının gerekli olup olmadığı (md: 3) ya da kurulmuş olan teşkilatın ihtiyacın ortadan kalkması halinde hangi usullere göre varlığına son verileceği (md: 6) gibi konularda karar verici merci olarak Bakanlar Kurulu'nu yetkili kılmıştır. Bakanlar Kurulu kararını, bünyesinde özel güvenlik teşkilatı kurulacak olan ilgili kuruluş ve bakanlığının görüşleri ve taleplerini dikkate alarak, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi üzerine verir. Bakanlar Kurulu kararı ile kurulan özel güvenlik teşkilatlarının ve 2495 sayılı Yasa'nın uygulamasının izlenmesi ve gereğinin yapılması için her ilde, valinin veya görevlendireceği vali muavininin başkanlığında il garnizon komutanlığı temsilcisi, il savcısı, il jandarma alay komutanı, il emniyet müdürü, o ilde kuruluşu varsa MİT temsilcisi² ve gerektiğinde valilikçe belirlenecek diğer kuruluş temsilcilerinin katılımıyla Özel Güvenlik Teşkilatı İl Koordinasyon Kurulu oluşturulur. İl Koordinasyon Kuruluna lüzum görüldüğü takdirde ve kendi güvenliği ile ilgili konularda alakalı kuruluşun yetkili temsilcisi geçici üye olarak valinin daveti üzerine katılabilir (md: 7).

Özel güvenlik teşkilatında görevli olan personel, ister kamu kurumunda çalışsın isterse özel kurumda çalışsın, Türk Ceza Kanunu'nun uygulanmasında memur sayılır ve bunlara karşı görevleri sırasında veya görevlerine bağlı olarak suç işleyenler devlet memurları aleyhine suç işlemiş gibi cezalandırılırlar (md: 13). Yine söz konusu personel ilgili yasanın onuncu maddesine göre, görev alanları içinde yasa ile verilmiş görevlerini yaparken silâh taşıma ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'na göre silâh kullanma yetkisine sahiptir.

Tüm bu maddeler birlikte dikkate alındığı zaman, 2495 sayılı Yasa tarafından düzenlenen özel güvenlik teşkilatlarının; "kısmen veya tamamen yıkılmaları, hasara uğratılmaları veya geçici bir zaman için dahi olsa çalışmadan alıko-nulmaları, ülke güvenliği, ülke ekonomisi veya toplum hayatı bakımından olumsuz neti-celer yaratacak, kamuya veya özel kişilere ait kurum ve kuruluşlar" bünyesinde kurulan kâr amacı gütmeyen, Bakanlar Kurulu'nun kararı ile yalnızca kanunun kapsadığı alanlarda kurulabilen ve ihtiyacın kalmaması ya da koruma görevinin kolluk kuvvetlerince yürütülmesinin daha tasarruflu ve yararlı görül-

1 2495 sayılı Kanun, md. 3: a) Sadece özel güvenlik önlemleri aldırılması, b) Kuruluş bünyesinde özel güvenlik teşkilatı kurdurulması, c) Kuruluşun önemine ve özelliğine binaen her iki yöntemin birlikte uygulanması. Bunlardan hangilerinin uygulanacağı; ilgili kuruluşun görüşü de alınmak suretiyle, kuruluşu en az malî yük getirmesi ve yeterince etkili olması gibi hususlar dikkate alınarak, İçişleri Bakanlığınca tespit edilir.

2 Bu fıkrada yer alan "... o ilde kuruluşu varsa MİT temsilcisi..." ibaresi, 02/07/1992 tarih ve 3832 sayılı Kanunla metinden çıkartılmıştır.

mesi hallerinde (md: 6) yine aynı kurumca kaldırılan, yalnızca bünyesinde kurulduğu kurumun güvenliğini sağlamakla görevli olan, kamu görevlilerinin oluşturduğu bir koordinasyon kurulu tarafından denetlenen, personeli ceza yasalarının uygulanmasında memur sayılan ve PVSK'na göre silah kullanma yetkisine sahip olan bir güvenlik birimi olduğu görülmektedir. Bu anlamda 2495 sayılı Yasa ile kurulan bu teşkilatların, devletin iç güvenlik aygıtları olan Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı'na³ rakip bir oluşum olmadığı gibi, tam tersine bu aygıtların hızlı yanıt veremediği ülke güvenliği, ülke ekonomisi veya toplum hayatı açısından önem taşıyan ve zaten çoğunluğu kamu kurumu olan kurumların bünyesindeki birer alt birimi (bir tür kuruma özgü karakol da diyebiliriz) olduğunu söylemek de mümkündür. Bu teşkilatlar, Emniyet ve Jandarma'dan beklenen iç güvenlik hizmeti ile bağlantılı olarak güvenlik hizmeti vermekte, ancak söz konusu hizmeti yasal olarak polis ya da jandarma olmayan personel aracılığı ile verirken, personelin ücreti de teşkilatı bünyesinde barındıran kurumlar tarafından karşılanmaktadır. Dolayısıyla özel güvenlik personeli, kendi kurumlarından maaş alan ancak gerek yerine getirdiği görev itibarıyla (ülke güvenliği, ülke ekonomisi veya toplum hayatı açısından önem taşıyan bir güvenlik hizmeti) kamusal bir görev icra eden, gerekse ceza yargılamasında memur olarak kabul gören, bu anlamda da iç güvenlikten sorumlu olan polis ve jandarmayı bütünleyen birer güvenlik görevlisidir.

Sonuç olarak, 2495 sayılı Yasa ile iç güvenliğin genel kolluk aygıtı olan Emniyet'e ve Jandarma'ya alternatif/rakip yeni bir güvenlik aygıtı yaratılmış değildir. Yasanın çıkarılmasından sonra, iki kurum da yasalar çerçevesinde görevlerinde ya da yetkilerinde ve görev sahalarında herhangi bir kısıtlanma olmadan görevlerine devam etmiş, polis ilgili kanunda belirtildiği gibi "asayiş, amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini" korumaya ve "halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin" etmeye, jandarma da "emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlama, koruma ve kollama"ya devam etmiştir (PVSK, md: 1, JTGYK, md. 7). Kanun çerçevesinde belirtilen kurumlar bünyesinde kurulan güvenlik teşkilatları ise bir tür 'bekçi' olarak görev sahalarını "sabotaj, yangın, hırsızlık, soygun, yağma ve yıkma, zorla işten alıkoyma gibi her çeşit tehdit, tehlike ve tecavüze karşı" korumakla görevlendirilmişlerdir (2495, md: 9).

2495 sayılı Yasa ile kurulan özel güvenlik teşkilatları yasanın belirttiği alanlarda sınırlı olarak kurulan ve kurulmaları Bakanlar Kurulu'nun kararına bağlı

3 Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde; Emniyet Genel Müdürlüğü belediye sınırları içerisindeki bölgelerde, Jandarma Genel Komutanlığı ise belediye sınırları dışındaki bölgelerde iç güvenliği sağlamakla görevli olan genel kolluk kuvvetleridir.

olan teşkilatlardır. Bu nedenle, isteyen her kurum güvenlik gibi bir gerekçe göstererek kendi bünyesinde bu nitelikte bir teşkilat oluşturamamaktaydı. 1992 yılında 2495 sayılı Yasa'da yapılan değişikliklerle güvenlik teşkilatı kurabilecek kurumların çerçevesi genişletilmiş, böylece daha çok sayıda özel kurum ve kuruluş kendi güvenlik teşkilatlarını oluşturma yoluna gitmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı Sadettin Tantan'ın açıklamasına göre 2000 yılı itibariyle Türkiye'deki toplam özel güvenlik teşkilatı sayısı 11.939, bu birimlerde görev yapan özel güvenlik personeli sayısı ise 104.924 kişidir (Demirkol, 2000: 13).⁴

Özel Güvenlikte Şirketleşme Dönemi

1990'lı yılların ilk yarısından itibaren ise özel güvenlik alanında yeni bir gelişmeye tanık olunmuştur. Ticari şirket statüsünde kurulan ve belge üzerinde temizlik ya da danışmanlık hizmeti veriyor görülen kimi şirketler, 2495 sayılı Yasa'nın bünyesine girmeyen ancak 'özel güvenlik ihtiyacı' hissettiklerini iddia ettikleri kimi kurum ve kuruluşların güvenliğini sağlamaya başlamıştır.⁵ Sözü edilen oluşumların özel kişi ve kurumlara güvenlik hizmeti sunduğu 6-7 yıllık bir dönemin ardından, İstanbul Valiliği tarafından yayınlanan 1999 tarihli bir tebliğ ile İçişleri Bakanlığı tarafından yine 1999 yılında yayınlanan bir genelge, anılan şirketlere kısmi de olsa yasal bir zemin kazandırma yolundaki girişimler olarak okunabilir.

1990'lı yılların ikinci yarısından yaşanan Sabancı Suikasti, Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve Mavi Çarşıdaki patlamalar gibi olayların ardından 1999 yılında İstanbul Valiliği tarafından yayınlanan 15.03.1999 tarihli ve 1999/1 sayılı Güvenlik Tebliği ile İstanbul genelinde her kuruluşun, kendi imkânlarıyla, giderlerin kendisi tarafından karşılanması şartıyla, giriş-çıkışları kontrol altına alabilecek, şüpheli durumları kolluk güçlerine bildirebilecek yeterli sayıda kişiyi işe alabilmesine olanak tanınmıştır. Bu tebliğ, özel güvenlik teşkilatı kurma zorunlu-

4 Söz konusu özel güvenlik teşkilatlarının kaç tanesinin kamu kurum ve kuruluşlarında kurulduğu ve özel güvenlik personeli olarak ifade edilen 104.924 kişinin kaçının kamu kurumlarında güvenlik hizmeti veren ve devletin kadrolu memuru olan personel, kaçının ise özel kurum ve kuruluşlarda çalışan ve o kurumun kurallarına tabi olarak çalışan personel olduğu bilinmemektedir. Bu sayıların, bir kısmının kamu kurumlarında bir kısmının ise özel kurumlarda kurulan teşkilatların ve buralarda istihdam edilen personelin toplamı olduğu dikkate alınmalıdır.

5 Bugün özel güvenlik şirketi olarak faaliyetini sürdürmekte olan Dak Güvenlik Şirketi'nin Güvenlik Proje Grup Müdürü Emre Erdal, Teknolojik Güvenlik adlı dergiye verdiği röportajda kendi şirketlerinin 1987 yılında güvenlik görevlileri ile fiziksel güvenliğe yönelik olarak hizmet vermeye başladığını belirtmektedir. "Erken Uyarı Merkezi ve Dak Güvenlik", Teknolojik Güvenlik, Sayı: 1, Yıl: 1997, Ankara, s: 46-49.

luğu doğurmadan, kurumlara güvenlik hizmeti verecek kimseleri kurumlarında istihdam etmenin yolunu açmıştır. Söz konusu yolun açılması ile de kimi kuruluşlar verdikleri gazete ilanları ile herhangi bir eğitim almamış kimseleri kuruluşun kapsamında gözetim yapmaları için işe almaya başlamıştır. Zaten var olan ya da bu gelişme üzerine kurulmaya başlayan güvenlik şirketlerinin de anılan ortamda söz konusu 'gözetim görevlilerini' temin etme yoluna gittiği görülür (Yardımcı, 2009: 230). Dolayısıyla İstanbul Valiliği'nin yayınladığı tebliğ, özel güvenlik şirketlerine doğrudan yasal bir zemin sağlamamakla birlikte, tebliğin kurumlara güvenliklerini temin için yarattığı yasal zemin sayesinde güvenlik hizmeti veren birer ticari şirket olan özel güvenlik şirketlerine de yeni ve yasal zemine sahip iş olanakları yaratılmıştır.

1999 yılında İçişleri Bakanlığı'nın yayınladığı 25.11.1999 tarihli ve 4330 sayılı Genelge ise özel güvenlik şirketlerine doğrudan yasal statü kazandıran ilk resmi belgedir. Söz konusu genelge "güvenlik şirketlerinin elemanlarından yararlanılabilecek" durumları belirterek, kısıtlı bir çerçevede de olsa özel güvenlik şirketlerinin varlığının devlet tarafından resmi düzeyde tanındığını ortaya koymuştur. Dahası genelge, bu tür şirketlerin kurulmasının önünde herhangi bir yasal engel bulunmadığını ifade ederek de söz konusu tanımayı kuvvetlendirmiştir. Genelgenin ilgili hükmü şöyledir:

"Güvenlik görevlisi çalıştırmaya yönelik kanuni bir düzenlemesi bulunmayan güvenlik şirketlerinin kurulmasına ve bu tür hizmetleri görmesine engel olan herhangi bir kanuni düzenleme bulunmadığından dolayı, özel gerçek ve tüzel kişilerin kendi kuruluşlarında veya toplantı, konferans, konser, spor müsabakası gibi etkinliklerde sadece fiziki güvenlik önlemlerinin alınması, kuruluş içinde ve eklentilerinde gözetleme hizmeti gördürülmesi amacıyla güvenlik şirketinin elemanlarından yararlanabileceklerdir."

4330 sayılı Genelge özel güvenlik şirketlerinin varlığını tanımakla birlikte, gerek görev sahası gerekse hak ve yetkiler açısından bu şirketleri ve personellerini son derece kısıtlamıştır. Şirketler ancak yukarıda belirtilen durumlarda ve sadece 'fiziki önlemlerin alınması' ve 'gözetleme hizmeti' vermekle sınırlanırken, güvenlik görevlilerinin de "genel ve özel kolluk kuvvetlerinin kullandığı renk ve şekil itibari ile benzer kıyafetleri giyemeyecekleri, yine bu kuvvetlerin kullandığı cop, kelepçe vb. teçhizatı kullanamayacakları, silah taşıyamayacakları ve kullanamayacakları" belirtilmiştir.

4330 sayılı Genelge'nin ardından çıkarılan 5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun ile özel güvenlik şirketleri ilk kez bir yasa ile düzenlenmiştir. Böylece Türkiye'deki varlıkları Dak Güvenlik Şirketi'nde olduğu gibi 1987 yı-

lına kadar giden özel güvenlik şirketleri 17 yıllık bir sürenin sonucunda yasal zeminde düzenlenmiş ve yasa güvencesine alınmıştır. 5188 sayılı Yasa 10.06.2004 tarihinde kabul edilip 26.06.2004 tarihli ve 25504 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 21.04.2005 tarihinde kabul edilen ve 27.04.2005 tarihli ve 25798 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile de yasanın bazı maddelerinde değişikliğe gidilmiştir.

5188 sayılı Yasa, “kişilerin silahlı personel tarafından korunması, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulması veya güvenlik hizmetinin şirketlere gördürülmesi”ne (md: 3) ilişkin yasal düzenlemeyi içermektedir. 2495 sayılı Yasa’dan farklı olarak kurumlara ek olarak kişilerin korunmasını da kanun kapsamına alan 5188 sayılı Kanun, eş zamanlı olarak özel güvenlik birimlerinin (2495’teki özel güvenlik teşkilatları) yanı sıra özel güvenlik şirketlerini de kanun kapsamına almıştır. Ancak Kanun, temel olarak kişilerin korunması, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulması ve özel güvenlik şirketlerinden söz etmekle birlikte, asıl olarak özel güvenlik şirketlerini ve şirketlerde görev yapacak olan özel güvenlik görevlilerine dair bir düzenlemeyi içerir. Bu anlamda yasa yapıcı, kurum bünyesinde kurulacağını belirttiği özel güvenlik birimlerinin gerek kanunda gerekse yönetmelikte ismini anmakla yetinmekte, bu birimlerin hangi esas ve usullere göre kurulacağını ve çalışacağını değinmemektedir. Bu anlamda, yasa yapıcının 5188 sayılı Yasa ile kurum bünyesinde kurulacak birimleri değil, özel güvenlik şirketlerini düzenlemeyi amaçladığı ve dahası özel güvenlik biçimi olarak şirketleri yaygınlaştırmayı hedeflediği açıklıkla görülebilmektedir.⁶ Kanun’un kurum bünyesinde kurulan özel güvenlik teşkilatlarını düzenleyen 2495 sayılı Yasa’yı yürürlükten kaldırdığı da dikkate alınırca söz konusu tespit bir kez daha doğrulanmış olacaktır.

5188 sayılı Yasa’da “kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki özel güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesine ilişkin esas ve usulleri belirlemek” (md: 1) amaçlanmaktadır. Söz konusu amaç dikkate alındığında; Yasa ile düzenlenen özel güvenlik hizmetlerinin, nitelikleri gereği kamusal güvenlik niteliği taşımayan, dolayısıyla devletin resmi iç güvenlik aygıtları olan Emniyet ve Jandarma’nın görev/sorumluluk sahasına girmeyen hizmetler olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

6 Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik’te özel güvenlik birimi ifadesine daima “özel güvenlik birimi kurmak veya özel güvenlik şirketlerinden hizmet satın almak” biçimindeki kullanımlarda yer verildiği görülmektedir. Özel güvenlik birimi kurmanın koşullarına değinilmeyen yönetmeliğin de bu anlamda Kanun ile aynı çizgide ilerlediği ve özel güvenlik şirketlerini yaygınlaştırmayı hedeflediği görülmektedir.

Yasaya göre özel güvenlik hizmetleri, özel alanlarda güvenliğin tesisi vasıtasıyla kamu güvenliğini tamamlayan/perçinleyen bir nitelik arz etmektedir. Yönetmeliğin 13. maddesinde yer verilen ifadeler de özel güvenliğin, kamusal ve genel güvenliğin bir parçası olmadığını, onun alanı dışında kalan ikincil nitelikli güvenlik hizmeti olduğunu kanıtlar içeriktedir. Yönetmeliğe göre, “özel güvenlik görevlileri ve yöneticileri görev alanları içerisinde genel güvenliğin ve kamu düzeninin bozulduğu hallerde durumu derhal genel kolluğa bildirir. Özel güvenlik kapsamında korunan ve güvenliği sağlanan yerlerde can ve mal güvenliğinin ciddi şekilde tehlikeye düştüğü veya düşeceği anlaşıldığında, mülki idare amirleri genel kolluğu görevlendirir” (Yönetmelik, md: 13). Bu bağlamda özel güvenliğin, yeni alanların “güvenliğe” açılması ile birlikte kamusal güvenliğin alanına girmeden, ona paralel olarak ilerlediği görülmektedir.

Kişi ve kuruluşların talebi üzerine, koruma ve güvenlik ihtiyacı dikkate alınarak, güvenlik hizmetinin istihdam edilecek personel eliyle sağlanması, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulması ya da bu hizmetin güvenlik şirketlerine gördürülmesi, özel güvenlik komisyonunun kararı üzerine valiliğin iznine bağlıdır (md: 3). Özel güvenlik komisyonu, kanunda belirtilen özel güvenlikle ilgili kararları almak üzere valinin görevlendireceği bir vali yardımcısının başkanlığında, il emniyet müdürlüğü, il jandarma komutanlığı, ticaret odası başkanlığı, sanayi odası başkanlığı temsilcisinden oluşur. Sanayi odasının bulunmadığı illerde komisyona ticaret ve sanayi odası başkanlığının temsilcisi katılır. Özel güvenlik izni verilmesi ya da bu uygulamanın kaldırılması için başvuran kişi ya da kuruluşun temsilcisi ilgili komisyon toplantısına üye olarak katılır. Komisyon, kararlarını oy çokluğu ile alır; oyların eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır; çekimser oy kullanılamaz (md: 4). Özel güvenlik izni almak üzere komisyona başvuran kişi ya da kurum temsilcisinin de komisyon üyeleri arasında yer alıp oy verebilmesi son derece sorunlu bir uygulamadır. Çünkü izin talep eden, aynı zamanda izni verenlerden birisi olarak komisyonda yer almaktadır.

Özel güvenlik şirketlerinin güvenlik alanında faaliyette bulunabilmeleri İçişleri Bakanlığı'nın iznine tâbidir. Faaliyet izni verilebilmesi için şirket hisselerinin nama yazılı olması ve faaliyet alanının münhasıran (yalnızca) koruma ve güvenlik hizmeti olması zorunludur. Bu şirketler tarafından üçüncü kişi, kurum ve kuruluşlara sağlanacak koruma ve güvenlik hizmetleri, hizmetin başlamasından en geç bir hafta önce ilgili valiliğe yazılı olarak bildirilir. Acil ve geçici nitelikteki koruma ve güvenlik hizmetlerinde süre kaydı aranmaz (md: 5).

Özel güvenlik görevlilerinin koruma ve güvenlik hizmetinde kullanacağı silah ve teçhizat, korunacak ilgili kişi veya kuruluş tarafından temin edilir. Yasaya gö-

re özel güvenlik şirketleri ateşli silah alamaz ve bulunduramazlar. Ancak bu durumun bir istisnası vardır. Özel güvenlik şirketlerine, para ve değerli eşya nakli, geçici süreli koruma ve güvenlik hizmetlerinde kullanılmak üzere, özel güvenlik eğitimi veren kurumlara, silah eğitiminde kullanılmak üzere, komisyonun kararı ve valinin onayı ile silah alma, kullanma ve taşıma izni verilebilir (md: 8). Özel güvenlik şirketlerinin yasa çerçevesinde silah edinmemeleri, bu şirketlerin birer alternatif silahlı güç haline gelmesini engelleme amacı taşımaktadır. Ancak Yasa'nın düzenlemediği ve öngörmediği bir sorun vardır. Büyük sermaye grupları kendi bünyelerinde görev alanı yalnızca güvenlik olan bir özel güvenlik şirketi kurarak, bu şirkete sermaye grubu bünyesindeki diğer kurum, kuruluş ya da şirketlerini koruma yoluna gidebilirler. Böylesi bir durumda koruma için gerekli olan silahlar işveren olan sermaye grubu tarafından temin edileceğine göre, sermaye grubu kendi güvenliğini kendisi sağlayan bir silahlı güce dönüşebilecektir.⁷ Bunun için yasal bir engel bulunmamaktadır. İçinden geçtiğimiz kriz ortamı ve kriz dönemlerinde sermayenin el değiştirmesi ve giderek belirli ellerde toplanması gerçeği, neoliberal dönemde sermayenin yeni bir kazanç alanı olarak özel güvenliğe yöneldiği gerçeği ile birlikte değerlendirildiğinde, karşımıza şöyle bir tablonun çıkması ihtimali imkânsız değildir: Hızla büyüyen bir sermaye grubunun yine bir faaliyet alanı olarak özel güvenlikte şirket satın almalar yoluyla tekelleşme yoluna gitmesi ve böylece devlet içinde kendi kendisini finanse eden alternatif bir silahlı gücün belirmesi. Ya da mafya örgütlerinin yasadışı silahlı koruma ve buna bağlı birtakım yasadışı işlerini bir özel güvenlik şirketi ve bir ikinci ticari şirket kurarak ve yasadışı işlerinin kılıfı olarak kurdukları kendi ticari şirketlerini yine kendi özel güvenlik şirketleri (kendileri tarafından kurulan özel güvenlik şirketi ve burada yasal olarak istihdam ettikleri ve özel güvenlik görevlisi sertifikası aldıkları kendi adamları) eliyle koruma yoluna gitmelerinin önünde yasal bir engel yoktur. Bu olasılık dahilinde mafya örgütleri yasadışı olan silahlarını devletin izni ve güvencesi ile edinmiş ve kullanmış olacaklardır. Yine yasal düzeyde koruma görevini yerine getiren bir mafya elemanı güvenlik görevlisi, işi nedeniyle ve görev sahasında bir ölüm ya da yaralamaya neden olduğunda, bu durumun koşulları çerçevesinde pekala vazife gereği ya da nefsi müdafaa sayılabilecektir. Aynı

7 Örneğin Türkiye'de şu anda Bilkent Holding bünyesinde Türkiye'nin en büyük özel güvenlik şirketi ve eğitim kurumlarından birisi olan Tepe Savunma ve Güvenlik Sistemleri'ni, Akfen Holding ise yine sektörün en büyüklerinden birisi olan TAV Özel Güvenlik Hizmetleri A.Ş'yi bünyesinde bulundurmaktadır. Tepe Güvenlik, 1992 yılında özel güvenlik teşkilatı olarak Bilkent Holding'e bağlı şirketlerin fiziki güvenlik sistemi ve hizmet ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla faaliyete geçmiştir. TAV Güvenlik, TAV'ın Türkiye'de işletmekte olduğu terminallerde, tüm kontrol noktalarında ve otopark bölgelerinde görev yapmaktadır.

olasılık ve imkânları İslamcı cemaatler ya da yasadışı örgütler için de düşünmek olasıdır. Kendi üyelerini güvenlik ve savunma açısından eğitebilecek ve bunları beklenmedik bir zamanda ve durumda yetiştirilmiş güç olarak kullanabileceklerdir.

Yasa dahilindeki belirtilen olasılıklar, bir de 5188 sayılı Yasa'nın beşinci maddesinde yer verdiği, yabancı kişilerin Türkiye'de özel güvenlik şirketi kurabilmesi ve yabancı şirketlerin Türkiye'de özel güvenlik hizmeti verebilmesi⁸ gerçeği ile çarpıldığında, ortaya çıkacak olan olasılıklar dizisinin büyüklüğü ve derinliği ancak emperyalizm-uluslararası siyaset-matematik prizmasından bakılarak hesaplanabilecek bir boyutta olacaktır. Tekelleşmiş uluslararası sermaye, mafya ya da dünyanın hemen hemen tüm bölgelerinde faaliyet yürüten istihbarat örgütlerinin yan kuruluşları konumundaki şirketlerin bu yasal zeminden hareketle ülke içindeki özel güvenlik alanına girebileceği düşünülürse, söz konusu olasılık dizisinin ülke halkı açısından son derece güvenliksiz bir ortam yaratacağı kesindir.⁹

8 Yabancı kişilerin Türkiye'de özel güvenlik şirketi kurabilmesi ya da yabancı özel güvenlik şirketlerinin Türkiye'de özel güvenlik hizmeti verebilmesi müteakabiliyet (karşılıklılık) ilkesine bağlıdır. Örneğin bir ABD'li özel güvenlik şirketinin Türkiye'de hizmet verebilmesi, Türk özel güvenlik şirketlerine de ABD aynı imkânın yasal düzeyde tanınmasına bağlıdır. Ancak yasal düzeyde karşılıklılık ilkesinin tanınmış olması, mutlaka her iki ülkenin şirketlerinin de diğer ülkede bu faaliyetleri rahatlıkla ve sorunsuz bir şekilde yürütebileceği anlamına gelmemektedir. Özel güvenliğin çıkış yeri olan ABD'deki özel güvenlik şirketlerinin çoğunun uluslararası faaliyet yürüttüğü ve bu alanda tekelleştiği, dahası bu şirketlerin aynı zamanda birer özel askeri şirket niteliği sergileyerek uluslararası çatışmalara katıldığı dikkate alınırsa, Türk özel güvenlik şirketlerinin yasal düzeyde hakları olsa bile ABD'de "iş tutamayacakları" açıktır. Oysa ABD şirketleri Türkiye koşullarında rahatlıkla iş yapabileceklerdir. Gerek finansal olanakları, gerek deneyim fazlaları ve gerekse arkalarında yükselen büyük siyasal-askeri kompleks sayesinde.

9 Yabancı şirketlerin Türkiye'deki şirket satın almaları başlamıştır. Dünyanın en büyük güvenlik şirketlerinden İsveçli Securitas, 2006 yılına Türkiye'de 3 bin özel güvenlikçi çalıştıran DAK Güvenlik'in yüzde 51'ini 2.7 milyon Euro'ya satın almıştır. <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/04/27/eko141.html#>, erişim: 22.05.2008. 2007 yılı Ocak ayında MHP Balıkesir Milletvekili Ahmet Duran Bulut, Temel Ceza Kanunları'na uyum amacıyla çeşitli kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı görüşmeleri sırasında TBMM Genel Kurul'unda yaptığı konuşmada bu konuyla ilgili endişelerini dile getirmişti. PETKİM, TÜPRAŞ, Türk Telekom, Limanlar gibi stratejik yerlerin güvenliklerinin önce özel güvenliğe devredilmesinin, ardından bu özel güvenlik şirketlerinin yabancı şirketler tarafından satın alınmasının düşündürücü olduğunu belirten Bulut şöyle devam etmişti sözlerine: "Kurumlar, sekiz saatlik çalışma sürelerinin dışında bu güvenlik şirketlerinin kontrolünde olacak. 24 saat kurumların içinde olan bu yabancı şirketlere Telekom'da haberleşme mahremiyetimiz, TOBB, İTO'da şirketlerimizin ticari sırları, limanlara girip çıkan mallar, gemiler, havaalanlarındaki giriş ve çıkış bilgileri emanet." Perihan Özcan, "Türkiye 220 Bin Özel Güvenlikçiyle Avrupa'da Birinci Sırada, 117 Bin Kişi De Eğitim Aldı Ama Açıkta", Yeni Aktüel, S: 137, 21-27 Şubat, 2008.

Yukarıda belirtilen sakıncalar ile ilgili olarak yasada bir denetim mekanizması öngörülmüştür. Buna göre özel güvenlik birimlerini, özel güvenlik şirketlerini ve özel güvenlik eğitimi veren kurumları denetleme yetkisi yasa ile İçişleri Bakanlığı'na ve valiliklere verilmiştir. Denetim sonucunda amacı dışında faaliyet gösterdiği veya suç kaynağına dönüştüğü tespit edilen şirketlerin ve özel eğitim kurumlarının faaliyet izni iptal edilir. Bu şekilde faaliyet izni iptal edilen şirketlerin veya kurumların, kurucu ve yöneticileri, özel güvenlik şirketlerinde ve özel güvenlik eğitimi veren kurumlarda kurucu ve yönetici olamazlar (md: 22). Yasa sözü edilen denetim mekanizmasını içermekle birlikte, sözü edilen mekanizma ancak devletin polisinin baş edebileceği denli küçük yapılar için söz konusudur. Yukarıda olasılık dahilinde değerlendirilen durumlar için söz konusu denetimin çok da işlevsel olamayacağı açıktır. Kaldı ki, denetim mekanizması işletilip de özel güvenlik şirketinin suç kaynağına dönüştüğü tespit edinceye kadar kamuya ve kişilere verilecek olan zararın telafisi denetim sayesinde mümkün olamayacaktır.¹⁰ Çünkü denetim sonucunda sadece suç kaynağına dönüştüğü tespit edilen kurum kapatılıp, sorumluları da şirket kurma ve yönetme hakkından mahrum bırakılmakla yetinilecektir.

5188 sayılı Yasa kapsamında özel güvenlik alanında çalışacak olan özel güvenlik personeli, 90 saatlik bir teorik ve pratik eğitim ile 30 saatlik silah eğitiminin¹¹ geçtikten sonra, valilikten özel güvenlik kimliği alarak çalışma hakkını elde eder (md: 12, 14). Bu görevlilerin görev sahası, yalnızca görevli olduğu kurumun alanı ile sınırlıdır (md: 9) ve söz konusu alan içerisinde özel güvenlik görevlilerine yasa ile tanınan yetkiler şunlardır: Koruma ve güvenliğini sağladıkları alanlara girmek isteyenleri duyarlı kapıdan geçirme, bu kişilerin üstlerini dedektörle arama, eşyaları X-ray cihazından veya benzeri güvenlik sistemlerinden geçirme, kimlik sorma, görev alanında haklarında yakalama emri veya mahkûmiyet kararı bulunan kişileri yakalama ve arama, aramalar sırasında suç teşkil eden veya

10 Yasanın 21. maddesi özel güvenlik malî sorumluluk sigortasını düzenler. Buna göre özel hukuk kişileri ve özel güvenlik şirketleri, istihdam ettikleri özel güvenlik görevlilerinin üçüncü kişilere verecekleri zararların tazmini amacıyla özel güvenlik malî sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır. Ancak söz konusu maddede belirtilen zarar tazmini maddi zararlarla sınırlıdır. Kişilerin ölüm, sakatlanma ya da ruhsal düzeyde yara alması ile sonuçlanacak olan durumlarda, zararlarının tazmin edilemeyeceği dikkate alındığında ileri sürülen sakınca daha da anlaşılır olacaktır.

11 Özel güvenlik eğitimine alınan adaylar asgari yüz yirmi saatlik eğitime tabi tutulur. Programın otuz saati silah ve atış eğitimine ayrılır. Ateşli silah taşımayacak özel güvenlik görevlilerinin silah ve atış eğitimini alması zorunlu değildir. Bu görevlilerin temel eğitimi doksan saatten aşağı olmayacak şekilde düzenlenir (Yönetmelik, md: 33).

delil olabilecek ya da suç teşkil etmemekle birlikte tehlike doğurabilecek eşyayı emanete alma, olay yerini ve delilleri koruma, gerekli hallerde ve kanunun izin verdiği çerçevede zor kullanma (md: 7). Sayılan yetkileri yalnızca görev alanlarında ve görev süreleri içerisinde kullanabilen güvenlik görevlileri, silahlarını da görev alanı dışına çıkaramazlar (md: 9).¹² Özel güvenlik görevlileri, kanunda belirtilen koruma ve güvenlik hizmetleri dışında başka bir işte çalıştırılmazlar (md: 16). Göreve başlama ve ayrılma durumları 15 gün içinde işveren tarafından valiliğe bildirilir (md: 11-12).

Sayılarla Türkiye’de Özel Güvenliğin Bugünü

2495 sayılı Yasa ile kurulan özel güvenlik teşkilatlarının sayısı, henüz yasal düzeyde şirketleşmenin başlamadığı 2000 yılı verileri ile 11.939 iken, bu teşkilatlarda istihdam edilen personel sayısı da 104.924 kişidir (Demirkol, 2000: 13). Özel güvenlik alanında şirketleşmeyi teşvik eden ve düzenleyen 5188 sayılı Yasa’nın çıkarılmasının ardından ise teşkilatların sayısının 2008 Temmuz ayı Emniyet verileri ile 11.394 olduğu görülmektedir.¹³ Teşkilat sayısında ciddi bir gerileme olmamakla birlikte, aradan geçen sekiz yıllık süre içerisinde sayının artmadığı, tam tersine gerilediği de bir gerçektir. Bu durum özel güvenliğin şirketleşme boyutunda ilerlediğinin de göstergesidir. Teşkilatlarda çalışan toplam personel sayısı Emniyet tarafından bilinmemekle birlikte, kamuda özel güvenlik kadrosunda bulunan personele dair veriler 2004 sonrasında şöyle bir seyir izlemiştir:

Yıllar İtibariyle Kamuda Çalışan Özel Güvenlik Görevlisi Sayıları¹⁴

2004	9.501
2005	10.930
2006	12.710
2007	12.491
2008	10.512

12 Hangi koruma ve güvenlik hizmeti için ne miktar ve özellikte ateşli silah bulundurulabileceği komisyon tarafından belirlenir. Ancak eğitim ve öğretim kurumlarında, sağlık tesislerinde, talih oyunları işletmelerinde, içkili yerlerde silahlı özel güvenlik görevlisi çalıştırılmasına izin verilmez. Özel güvenlik görevlileri, özel toplantılarda, spor müsabakalarında, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde silahlı olarak görev yapamazlar (md: 8).

13 Bilgiler EGM 7.7.2008 tarihli bilgi edinme başvurusu yanıtından elde edilmiştir

14 Haziran 2009 itibariyle, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Kadrolar dairesi verilerinden alınmıştır. 2004 yılı öncesi verileri, elektronik ortamda olmadığı için ulaşmak mümkün olmamıştır.

Özel güvenlik alanının şirketleşmeye açıldığı 2004 yılından itibaren kamuda kadrolu olarak istihdam edilen personel sayıları dikkate alındığında, 2008 itibarıyla bir önceki yıla kıyasla yaklaşık olarak yüzde 17 oranında gerilediği görülmektedir. BUMKO çalışanları tarafından bundan sonraki yıllarda da söz konusu sayının giderek düşeceği tahmin edilmektedir. Çünkü kamu kurumları giderek artan oranda dışarıdan hizmet satın alma yoluna gitmektedir. Yine Maliye Bakanlığı'ndan edinilen özel güvenlik hizmet satın alımlarına dair veriler de söz konusu tahmini destekler niteliktedir.

Yıllar İtibarıyla Özel Güvenlik Hizmet Alımına İlişkin Ödenek Ve Harcama Verileri (TL olarak)¹⁵

İDARELER	2006		2007		2008		2009	
	KBÖ	HARCAMA	KBÖ	HARCAMA	KBÖ	HARCAMA	KBÖ	HARCAMA*
Genel Bütçe Kaps. Kamu İd.	6.200.000	3.056.820	5.984.300	14.069.769	30.795.300	33.338.558	46.264.050	12.238.143
Yüksek-öğretim Kurumları	14.867.600	11.133.092	29.735.448	30.246.941	41.329.071	42.484.056	71.063.000	13.373.749
Diğer Özel Bütçeli İdareler	1.250.000	751.322	19.944.000	32.984.045	22.910.810	43.246.487	25.368.600	11.289.348
DDK'lar	60.000	44.181	50.000	1.250	50.000	0	2.200.000	0
TOPLAM	22.377.600	14.985.415	65.713.748	77.302.004	95.085.181	119.069.101	144.895.650	36.901.240

Son yıllarda gerek harcama gerekse ödenek düzeyinde kamu kurumlarının özel güvenlik hizmetini, piyasadaki şirketlerden satın alma yoluna gittikleri görülmektedir. Kurumların bütçe ödenekleri ile harcamaları arasındaki oransal farklılaşmalar 2006 yılından itibaren takip edildiğinde, başlarda bütçelerinin tamamını harcamayan kamu kurumlarının, giderek yıllık ödeneklerini aşmaya, yer yer ise ikiye katlamaya başladıkları gözlenmektedir. Bu anlamda özel güvenliğin yasal düzeyde şirketleşmesi ile birlikte kamunun giderek artan oranda özel güvenlik sektörüne yeni bir sermaye birikim alanı yarattığı görülmektedir.

Kamu kurumlarının giderek özel güvenlik hizmeti satın almaya yönelmeleri gibi özel kurum ve kişiler de yıllar itibarıyla artan oranda özel güvenlik hizmetlerinin müşterisi olmaya başlamışlardır. Buna bağlı olarak da özel güvenlik alanının

15 Kaynak: Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü. Haziran 2009.

* Harcama verileri Mayıs 2009 itibarıyla.

** Kurumların özel güvenlik hizmet alımına ilişkin maliyetlerine doğru şekilde sınıflandırdıkları varsayılmıştır.

daki şirket ve eğitim kurumlarının sayısı her geçen yıl artış kaydetmektedir. 2001 yılında henüz yasal boyut kazanmadan 240 dolaylarında olduğu söylenen şirket sayısı, 2008 sonu itibariyle polis bölgesinde 1.041'e, jandarma bölgesinde ise 14'e yükselmiştir. Yine eğitim kurumlarının sayısı da 2008 sonu itibariyle, toplam olarak 604'e ulaşmıştır. Söz konusu verilerde yaşanan artışlar, kendisini özel güvenlik izni alan yer sayısında ve özel güvenlik görevlisi sayısında da göstermektedir.

Yıllar İtibariyle Toplam Özel Güvenlik Şirket/Kurs Sayıları

	2007-Aralık	2008-Aralık
Özel Güvenlik Şirketi(Polis Bölgesi)	925	1.041
Özel Güvenlik Şirketi (Jandarma Bölgesi)	12	14
Özel Güvenlik Şirketi Toplam	937	1.055
Özel Güvenlik Kursu (Polis Bölgesi)	516	600
Özel Güvenlik Kursu (Jandarma Bölgesi)	4	4
Özel Güvenlik Kursu Toplam	520	604

Polis Bölgesi Özel Güvenlik Verileri İle Özel Güvenlik

Özel Güvenlik Verileri	2007-Haziran	2007-Aralık	2008-Şubat	2008-Temmuz	2008-Aralık
Özel Güvenlik İzni Alan Yer Sayısı	26.315	28.660	29.018	30.875	34.268
Kimlik Alan Ö.G.G. Sayısı ¹⁶	185.457	218.660	221.298	250.103	276.490
Sertifika Alan Ö.G.G.	274.838	314.940	322.055	369.142	415.471
Mevcut Personel Sayısı	85.047	100.984	102.368		119.721

16 Özel güvenlik görevlileri, özel güvenlik kurslarında verilen 90 saat teorik ve 30 saat silah eğitimi olmak üzere verilen eğitimi başarı ile tamamladıklarında, kurstan bir başarı sertifikası ediniyorlar. Ancak valiliklerce verilen özel güvenlik görevlisi kimliklerini almadan bu alanda çalışmıyorlar. Kimliği alma süreci ise uzun ve meşakkatli bir süreç. Gerekli belgelerin edinilmesi şu an için 1100 TL'lik bir harcama gerektiriyor ki, özel güvenlik alanına yönelen insanların çoğunun gelir seviyesi düşük, dahası işsiz oldukları dikkate alındığında, sertifika alanlar ile kimlik alanlar arasındaki sayı farkının nedeni ortaya çıkmaktadır. Belgelerin temin edilmesinden sonra ise valiliklerce birkaç ay süren bir soruşturma sürecinin ardından, sicili sorunsuz olanlar kimliklerini edinip yeni bir mücadele sürecine girmektedir. Çünkü her ne kadar son zamanların en çok iş olanağı yaratan alanı ise de, özel güvenlik

Özel güvenlik alanı, her geçen yıl artan oranda insanı iş kapısı olarak kendisine çekmektedir. Son yılların en çok iş olanağı yaratan alanı olarak özel güvenlik piyasası, özellikle vasıfsız gençler için bir iş umudu olarak görülmektedir. 2001 krizi sonrasında her yıl giderek artan ve günümüzde yüzde 20'nin üzerine çıkan genç işsizliği oranları dikkate alındığında ve bu gerçek özellikle sözü edilen dönemde istihdam olanaklarında yaşanan genel gerileme ile birlikte değerlendirildiğinde, özel güvenliğin neden son zamanların en gözde işi olarak belirdiği anlaşılacaktır. Ancak özel güvenlik son yılların en çok istihdam yaratan alanı olmakla birlikte, sektördeki mevcut ücret ve mesai koşulları bu alanın da yeni bir sömürü alanı olduğunun işaretlerini vermektedir. Ezici bir çoğunlukla asgari ücret düzeyinde ve 12 saati bulan mesai sistemi ile çalışan özel güvenlik görevlileri, sözleşmeli çalışma koşulları nedeniyle her an işlerini kaybetme olasılığı ile karşı karşıyadır. Özel güvenlik piyasasında mevcut olan hazır işsizler ordusu ve güvenlik şirketlerinin ihale alabilmek için fiyatları aşağı çekmesi de bahsedilen olumsuz iş koşullarında etkili olan faktörler arasındadır.

Sonuç olarak, özel güvenlik dünyada olduğu gibi Türkiye'de de son yılların en hızlı büyüyen sektörlerindedir. Haliyle son yılların en çok iş olanağı yaratan alanıdır. Ancak gerek yasal düzeyde barındırdığı sorunlar bağlamında, gerekse güvenlik personelinin hakları, yetkileri, çalışma koşulları ve personelin niteliği (yasal düzeyde sahip oldukları yetkiyi ve olanakları kötüye kullanma boyutunda) anlamında son yılların en sorunlu alanlarından biri olmaya da adaydır.

Kaynakça:

- Bauman, Zygmunt (1999), Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları (Çev: Abdullah Yılmaz) (İstanbul, Ayrıntı, 1. Baskı)
- Demirkol, Mehmet (2001), "İçişleri Bakanı Sadettin Tantan ile 2001 Yılındaki Projeleri, Hedefleri, Problemler, Çözüm Önerileri", Teknolojik Güvenlik, C: IV, S: 15.
- Harvey, David (1997), Postmodernliğin Durumu (Çev: Sungur Savran) (İstanbul, Metis: 1. Baskı)
- Harvey, David (2004), Yeni Emperyalizm (Çev: Hür Güldü) (İstanbul, Everest: 1. Baskı).
- Neocleous, Mark (2006), "Security, Commodity, Fetishism", Critique, 35 (3): 339-355.
- Neocleous, Mark (2008), Critique of Security (Edinburg, Edinburg University Pres: First Published)
- Shearing, C., Stenning, P. (1981), "Modern Private Security: Its Growth and Implications", Crime and Justice: An Annual Review of Research içinde (Der: M. Tonry ve N. Morris) (Chicago: University of Chicago Press), Vol: 3, pp: 193-245.

alanında da her kimlik sahibinin iş bulması söz konusu olmamaktadır. Mevcut personel sayısı bu alanda istihdam edilen personelin sayısını göstermektedir.

Özcan, Perihan (2008), "Türkiye 220 Bin Özel Güvenlikçiyle Avrupa'da Birinci Sırada, 117 Bin Kişi De Eğitim Aldı Ama Açıkta", Yeni Aktüel, S: 137, 21-27 Şubat.

Yardımcı, Sibel (2009), "Özel Güvenlik, Kent yaşamı ve Yönetimsellik", Toplum ve Bilim, S: 115, s: 226-260.

"Erken Uyarı Merkezi ve Dak Güvenlik", Teknolojik Güvenlik, Sayı: 1, Yıl: 1997, Ankara, s: 46-49.

"DAK Güvenlik Securitas'a Satıldı", <http://arsiv.sabah.com.tr/2006/04/27/eko141.html#>, erişim: 22.05.2008.

Private security in Europe – CoESS Facts & Figures 2008, http://www.coess.org/pdf/CoESS_Facts_Figures_2008.pdf , erişim: 20.04.09

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/569.html>, erişim: 06.05.2008.

2495 sayılı Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun, tkb.meb.gov.tr/Kanun/BazıKurumveKuruluşlarınKorunmasıveGüvenliklerininSağl.hk...-72k, erişim: 15.04.2006.

5188 sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, [rega:// eskiler/2004/06/20040626.htm](http://eskiler/2004/06/20040626.htm), erişim: 10.04.2006.

Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, [rega:// eskiler/2004/10/20041007.htm](http://eskiler/2004/10/20041007.htm) , erişim: 05.05.2008.

İstanbul Valiliği'nin 15.03.1999 tarihli ve 1999/1 sayılı Tebliği

İçişleri Bakanlığı'nın 25.11.1999 tarihli ve 4330 sayılı Genelgesi

2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu, http://www.jandarma.tsk.tr/-kriminal/turkish%20internet/anasayfa/hukuki_dosyalar/2803%20sayili%20kanun.doc , erişim: 02.07.2009.

http://www.tepesavunma.com.tr/kurumsal/tepe_guvenlik_kurumsal, erişim: 01.07.2009.

http://www.akfen.com.tr/ha_guvenlik.php , erişim: 01.07.2009.

Emniyet Genel Müdürlüğü 7.7.2008 tarihli Bilgi Edinme Başvurusu.

Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nden Edinilen Bilgileri.